

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
CATEDRA DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**FACTORI COGNITIVI ȘI MOTIVAȚIONALI
ÎN EDUCAȚIA PENTRU CARIERĂ**

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. MIRON IONESCU

Doctorand:

MELANIA-MARIA GÂRDAN

Cluj-Napoca

2010

CUPRINS

INTRODUCERE	8
SECȚIUNEA A	
FUNDAMENTARE TEORETICĂ	
CAPITOLUL I.	
EDUCAȚIA PENTRU CARIERĂ – CONCEPT ȘI CONCEPTUALIZARE	11
I.1. Delimitări conceptuale privitoare la carieră și termeni corelativi.....	11
I. 2. Conceptul de carieră: esență, evoluție și semnificație.....	16
I.2.1. Scurt istoric al orientării școlare și profesionale în țara noastră.....	20
I.2.2. Tendințe actuale în domeniul orientării în carieră.....	23
I.2.3. Cadrul curricular actual al desfășurării educației pentru carieră în țara noastră.....	29
I.2.4. Repere actuale în cercetarea și practica educației pentru carieră la nivel internațional.....	33
I.3. Consilierea în carieră. Particularități	40
I.3.1. Principiile generale și obiectivele consilierii și orientării în carieră.....	43
I.3.1.1. Obiectivele educației pentru carieră.....	47
I.3.2. Etapele consilierii în carieră, elemente specifice educației pentru carieră.....	48
I.3.2.1. Construirea alianței de lucru.....	49
I.3.2.2. Evaluarea caracteristicilor personale ale elevilor.....	51
I.3.2.3. Explorarea traseelor educaționale și ocupaționale.....	53
I.3.2.4. Luarea deciziei de carieră.....	54
I.3.2.4.1. Indecizia de carieră.....	59
I.3.2.5. Elemente de promovare personală relevante în alegerea carierei.....	63

CAPITOLUL II.

TEORII EXPLICATIVE ACTUALE ALE DEZVOLTĂRII ȘI MANAGEMENTULUI CARIEREI..... 65

II.1. Teorii referitoare la factorii care influențează procesul educației pentru carieră..... 65

II.1.1. Modele teoretico-explicative ale alegerii carierei din perspectiva influenței factorilor personali (interni)..... 70

 Factori din perspectiva teoriilor personaliste ale carierei

 Factori din perspectiva teoriei cognitive a procesării informațiilor despre carieră

II.1.2. Modele teoretice ale alegerii carierei din perspectiva interacțiunii dintre factorii personali (interni) și cei contextuali..... 81

 Factori care influențează alegerea carierei din perspectiva Teoriei învățării sociale

 Factori care influențează alegerea carierei din perspectiva Teoriei socio-cognitive a carierei

II.1.3. Modele teoretice ale alegerii carierei din perspectiva factorilor contextuali..... 89

 Factori care influențează alegerea carierei din perspectiva Teoriei oportunităților de carieră

 Factori externi care influențează alegerea carierei din perspectiva unor modele teoretice actuale

II.2. Un model teoretic integrator, de conceptualizare a factorilor cognitivi și motivaționali cu impact asupra alegerii unei cariere..... 93

CAPITOLUL III.

PARTICULARITĂȚI ALE EDUCAȚIEI PENTRU CARIERĂ LA NIVEL LICEAL..... 110

III.1. Abordări pedagogice contemporane ale educației pentru carieră 110

III.1.1. Consilierul școlar și educația pentru carieră..... 113

III.1.2. Abordări metodologice în educația pentru carieră..... 115

III.1.2.1. Metode utilizate în educația pentru carieră..... 116

III.1.2.1.1. Metode generale aplicabile în grup la orele de educație

pentru carieră.....	116
➤ Brainstorming	
➤ Jocul de rol	
➤ Dezbateră	
➤ Interviu	
➤ Realizarea de postere, dicționare, afișe	
➤ Portofoliul	
➤ Realizarea de proiecte	
➤ Autoevaluarea	
➤ Studiul de caz	
➤ Imaginarea mentală	
III.1.2.1.2. Metode de grup specifice educației pentru carieră.....	120
➤ Vizitele în întreprinderi sau instituții educaționale	
➤ Ziua porților deschise	
➤ Zilele carierei	
➤ Vizionarea de filme educaționale pe tema carierei	
➤ Participarea la târgurile de oferte educaționale, de locuri de muncă	
➤ Redactarea de materiale de promovare personală	
III.1.2.1.3. Metode utilizate în consilierea și orientarea școlară și profesională în funcție de criteriul standardizării	122
➤ Nestandardizate: observația, autobiografia, chestionarul, interviul, tehnicile sociometrice	
➤ Standardizate: testele psihologice	
III.2. Alegerea carierei din perspectivă procesuală.....	123
III.3. Adolescentul în căutarea identității vocaționale.....	127
III.4. Alegerea carierei și gândirea disfuncțională.	137
III.5. Conceptualizarea și utilizarea unui model de bune practici în domeniul educației pentru carieră la nivel liceal – elaborare personală.....	139

SECȚIUNEA B

EXPERIMENTUL ȘI PROBLEMATICA SA

CAPITOLUL IV

<i>ETAPA CONSTATATIVĂ A INVESTIGAȚIEI</i>	146
IV.1. Obiectivele cercetării constatative.....	148
IV.2. Descrierea eșantionului de subiecți al etapei constatative.....	151
IV.3. Metodologia investigației constatative.....	154
IV.3.1. Eșantionul de conținut.....	154
IV.3.2. Metodele și instrumentele cercetării.....	159
➤ Ancheta pe baza Chestionarului privind Educația pentru Carieră	
➤ Ancheta pe baza Chestionarului de opinie adresat profesorilor	
➤ Ancheta pe baza Chestionarului de opinie adresat părinților	
➤ Interviul semistructurat de grup	
➤ Interviul semistructurat individual	
➤ Metoda observației	
IV.4. Prezentarea și analiza rezultatelor investigației constatative	162
IV.5. Administrarea pre-testului.....	190
IV.6. Rezultate ale pre-testului.....	191
IV.6.1. Date privind nivelul disfuncționalității gândirii în rezolvarea problemelor și luarea deciziilor cu privire la carieră	192
IV.6.2. Date privind luarea deciziei de carieră.....	193
IV.7. Concluzii	194

CAPITOLUL V

<i>EXPERIMENT PRIVIND EFICIENȚA IMPLEMENTĂRII PROGRAMELOR DE EDUCAȚIE PENTRU CARIERĂ ÎN LICEU</i>	198
V.1 Precizări teoretice și metodologice privind experimentul formativ.....	198
V.1.1. Scopurile principale ale cercetării.....	198
V.1.2. Structurarea unui program de educație pentru carieră.....	201
V.2. Ipoteza și obiectivele cercetării.....	204
V.3. Alcătuirea eșantionului de subiecți.....	206
V.4. Alcătuirea eșantionului de conținut.....	208

V.5. Sistemul metodelor de cercetare utilizate.....	226
➤ Inventarul gândurilor despre carieră	
➤ Analiza performanțelor elevilor prin intermediul unor fișe sinteză	
➤ Chestionarul luării deciziei de carieră	
➤ Interviuri semistructurate de grup	
➤ Fișa de evaluare a programului „Alege-ți cariera!”	
➤ Fișa de evaluare a programului „Alege-ți cariera!” adresată consilierilor școlari și profesorilor diriginți implicați în derularea programului	
V.6. Etapele și desfășurarea experimentului.....	233
➤ Pre-testul	
➤ Etapa intervenției experimentale	
➤ Post-testul	
➤ Re-testul	

CAPITOLUL VI

<i>ANALIZA ȘI INTERPRETAREA DATELOR CERCETĂRII EXPERIMENTALE.....</i>	237
VI.1. Analiza și interpretarea rezultatelor obținute în etapa post-test.....	237
VI.1.1. Analiza și interpretarea comparativă a datelor privind validarea ipotezei..	238
VI.1.1.1 Analiza și interpretarea datelor obținute prin intermediul Inventarului gândurilor despre carieră.....	238
VI.1.1.2. Analiza și interpretarea datelor obținute prin intermediul Chestionarului luării deciziei de carieră.....	248
VI.1.1.3. Analiza și interpretarea datelor obținute ca urmare a calculului coeficienților de corelație dintre scorurile Inventarului gândurilor despre carieră și ale Chestionarului luării deciziei de carieră.....	252
VI.2. Date complementare privitoare la optimizarea competențelor de procesare a informațiilor referitoare la alegerea carierei.....	254
VI.2.1. Date provenite din analiza fișelor-sinteză.....	257
VI.2.1.1 Date referitoare la competențele de autocunoaștere provenite din analiza fișei „Mă cunosc îndeajuns?”	257
VI.2.1.2. Date privitoare la competențele de explorare a informațiilor	

despre carieră provenite din analiza produselor realizate în cadrul proiectului „Avalanșa profesiilor”.....	259
VI.2.1.3. Date referitoare la competențele de luare a deciziei provenite din analiza fișei-sinteză „Cum iau decizia de carieră”.....	262
VI.2.1.4. Date privitoare la competențele de planificare a carierei provenite din analiza fișei-sinteză „Curriculum Vitae”.....	265
VI.2.1.5. Date privitoare la competențele de planificare a carierei provenite din analiza fișei-sinteză „Traseul carierei mele”.....	267
VI.3. Date complementare privitoare la eficiența programului formativ de educație pentru carieră.....	269
VI.3.1. Date referitoare la eficiența programului, provenite din analiza interviurilor semistructurate de grup adresate elevilor.....	270
VI.3.2. Date provenite din analiza fișei de evaluare a eficienței programului de educație pentru carieră.....	277
VI.4. Rezultate ale testării la distanță/re-testul.....	283
CONCLUZII	289
BIBLIOGRAFIE	299
ANEXE	319

REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT CU TITLUL
„FACTORI COGNITIVI ȘI MOTIVAȚIONALI ÎN EDUCAȚIA PENTRU CARIERĂ”

Cuvinte cheie: carieră, educație pentru carieră, orientare în carieră, factori cognitivi, factori motivaționali, program de educație pentru carieră.

Lucrarea concepută ca teză de doctorat și intitulată „Factori cognitivi și motivaționali în educația pentru carieră” se constituie într-un demers științific prezentat în 351 de pagini, care gravitează în jurul conceptului de educație pentru carieră, accentuând rolul factorilor cognitivi și motivaționali în acest proces.

Ultimii ani au fost marcați de schimbarea paradigmatică din domeniul orientării în carieră, programele educaționale în acest domeniu focalizându-se pe dezvoltarea unor abilități de gestionare a dezvoltării propriei cariere și pe formarea unor structuri cognitive și atitudinale care să poată susține managementul carierei pe termen lung. Abordarea carierei din perspectiva dezvoltării sale pe parcursul întregii vieți accentuează importanța pe care flexibilitatea informațiilor, învățarea experiențială, cunoștințele procedurale și strategice o au în rezolvarea problemelor decizionale. În concepția actuală, educația pentru carieră vizează formarea unei atitudini active și pozitive față de activitățile de autocunoaștere, dezvoltare personală, explorarea oportunităților educaționale și profesionale.

Cercetarea inițiată de noi a surprins și dezvoltat aceste aspecte atât din *perspectivă psihologică*, cât și din *perspectivă pedagogică*. Perspectiva psihologică evidențiază, pe de o parte, interacțiunea dintre procesele psihice ca factori cognitivi determinanți ai alegerii carierei și, pe de altă parte, interacțiunea dintre factorii motivaționali ca factori reglatori ai deciziilor referitoare la carieră. Perspectiva pedagogică oferă repere de ordin metodologic în vederea dezvoltării, structurării și implementării unor modele de educație pentru carieră eficiente.

Cu scopul de a conferi lucrării unitate și continuitate în expunere, am structurat-o în două secțiuni, fiecare cuprinzând mai multe capitole, prin intermediul cărora ne-am propus să verificăm ipoteza stabilită și să expunem, într-o abordare pragmatică și logică, materialele studiate. În completarea acestora, partea de Concluzii are rolul de a sintetiza principalele

constatări și aprecieri personale din cuprinsul lucrării, iar anexele și bibliografia utilizate servesc drept mărturie a demersurilor realizate de către noi.

Prima secțiune, **secțiunea A: Fundamentare teoretică**, cuprinde trei capitole distincte care prezintă câteva repere teoretice fundamentale în înțelegerea problematicii actuale a educației pentru carieră, prin explicitarea terminologiei specifice, abordarea diacronică a conceptului precum și prin identificarea și prezentarea principalelor categorii de factori cognitivi și motivaționali desprinși din abordările teoretice majore. De asemenea, am considerat oportună jalonarea unor repere specifice particularităților de implementare a educației pentru carieră la nivel liceal.

În *primul capitol*, intitulat *Educația pentru carieră – Concept și conceptualizare*, sunt prezentate delimitări conceptuale privitoare la carieră și termeni corelativi, utile în înțelegerea conținuturilor expuse pe parcursul lucrării, este realizată o abordare a conceptului de carieră din perspectiva evoluției sale, subliniind tendințele actuale ale educației pentru carieră în plan național și internațional. De asemenea, am considerat oportun să evidențiem în acest capitol și câteva particularități specifice consilierii în carieră, în general și educației pentru carieră, în special. Acestea se referă îndeosebi la principiile și obiectivele specifice domeniului, pe care trebuie să le avem în vedere ca specialiști și la etapele pe care elevii trebuie să le parcurgă în procesul alegerii carierei.

Cel de *al doilea capitol*, denumit *Teorii explicative actuale ale dezvoltării și managementului carierei*, este dedicat expunerii principalelor teorii din perspectiva factorilor care influențează procesul educației pentru carieră. O tipologie a factorilor relevantă pentru scopul nostru, este realizată în funcție de localizarea surselor de influență în procesul alegerii carierei. Astfel, am optat pentru prezentarea teoriilor care evidențiază rolul factorilor personali (interni) și contextuali (externi) în alegerea carierei. Considerăm că prezentarea abordărilor teoretice conform acestei distincții, permite o clasificare comprehensibilă și cuprinzătoare a factorilor implicați în alegerea carierei, furnizându-ne, în finalul acestui capitol, oportunitatea de a sintetiza, dintr-o perspectivă personală, un model teoretic integrator, de conceptualizare a factorilor cognitivi și motivaționali cu impact asupra alegerii unei cariere.

Al treilea capitol, *Particularități ale educației pentru carieră la nivel liceal*, surprinde aspecte legate de rolul consilierului școlar în educația pentru carieră, particularități metodologice ale educației pentru carieră, principalele domenii în care elevii trebuie să-și dezvolte competențe ca urmare a derulării unui program de educație pentru carieră, câteva repere fundamentale ale dezvoltării adolescentului, cu referire la identitatea vocațională și specificul gândirii acestuia în raport cu luarea deciziei de carieră. Ceea ce propunem în ultima

parte a acestui capitol, este modelul unui program de educație pentru carieră, conceput și experimentat de noi, a cărui eficiență a fost dovedită prin rezultatele obținute. Elaborarea acestui program formativ, având la bază sintetizarea celor mai relevante cercetări în domeniu și a datelor empirice obținute prin intermediul etapei constative a cercetării, ne-a oferit ocazia asigurării **relevanței structurale** a programului, prin selectarea unor domenii de conținut relevante pentru dezvoltarea vocațională a elevilor de liceu și a **relevanței funcționale**, prin implicarea elevilor în rezolvarea unor sarcini care favorizează dezvoltarea cunoștințelor procedurale și strategice.

A doua secțiune a lucrării noastre, **secțiunea B: Experimentul și problematica sa**, cuprinde următoarele trei capitole, care descriu etapele demersului experimental întreprins în vederea validării ipotezei stabilite.

Scopul demersului explorativ realizat și prezentat în **capitolul IV, Etapa constatativă a investigației**, a fost culegerea de informații cu caracter diagnostic referitoare la necesitățile specifice educației pentru carieră ale grupului țintă vizat de cercetarea noastră, constituindu-se într-o analiză de nevoi esențială pentru proiectarea și implementarea intervenției formative. Demersul realizat a constituit fundamentul necesar delimitării eșantioanelor de subiecți și a eșantioanelor de conținut, a precizării și explicitării metodologiei utilizate.

În cadrul acestei etape investigative, în urma delimitării eșantioanelor de subiecți, a fost administrat *pre-testul*, atât la eșantioanele experimentale cât și la cele de control, cu scopul stabilirii nivelului de start, existent în momentul inițierii experimentului formativ, a stadiului în care se situează adolescenții și a dificultăților cu care aceștia se confruntă în ceea ce privește alegerea carierei. De asemenea, investigațiile realizate în cadrul acestei etape, cu ajutorul unui bogat set de metode și instrumente, au subliniat elementele deficitare ale implementării programelor de educație pentru carieră în școală, evidențiind, în același timp și **principalele categorii de factori cognitivi și motivaționali** considerați de către adolescenți importanți în luarea deciziei de carieră. În contextul acestei abordări, definiția de lucru asociată factorilor cognitivi, a cuprins acei factori de natură internă care acționează la nivelul individului sub forma unor cunoștințe, abilități sau capacități. Prin factori motivaționali am înțeles totalitatea factorilor interni și externi care acționează asupra individului ca motive determinante în alegerea unui traseu educațional și profesional. Pe parcursul lucrării am surprins **relația de interconexiune** existentă între cele două categorii de factori, evidențiind strategiile cele mai eficiente de optimizare a impactului acestora asupra adolescenților și rolul fiecărei categorii în realizarea unei educații pentru carieră de calitate la nivel liceal. În cadrul acestui capitol se regăsesc, de asemenea, precizări referitoare la rezultatele investigației

constatative, modalitate de administrare a pre-testului, rezultatele acestuia și un set de concluzii care integrează datele obținute într-o formă care permite reprezentarea cât mai coerentă a situației reale în ceea ce privește particularitățile alegerii unei cariere de către adolescenți.

Capitolul V, Experiment privind eficiența implementării programelor de educație pentru carieră în liceu, cuprinde precizări teoretice și metodologice privind experimentul formativ, ipoteza și obiectivele cercetării, particularități ale eșantionului de subiecți și de conținut, sistemul metodelor de cercetare utilizate și specificarea etapelor și a modalității de desfășurare a experimentului.

Ipoteza de la care am pornit în realizarea demersului experimental a fost: Implementarea unui program de educație pentru carieră de tip formativ, focalizat pe implicarea elevilor în activități care vizează însușirea unor cunoștințe teoretice și practice specifice fiecărui nivel al piramidei procesării informațiilor, determină creșterea nivelului de pregătire al elevilor în luarea deciziilor de esență profesională, prin creșterea capacității de rezolvare a sarcinilor și reflecțiilor despre carieră.

Cu alte cuvinte, în această cercetare, ne-am focalizat atenția asupra optimizării nivelului de pregătire al elevilor incluși în experiment în ceea ce privește luarea deciziilor de carieră, prin creșterea capacității de rezolvare a sarcinilor specifice, optimizarea gândurilor acestora asociate deciziei de carieră și prin dezvoltarea unei atitudini pozitive față de activitățile specifice orientării în carieră. Acest lucru a fost posibil prin implementarea unui program de educație pentru carieră, conceput de noi, în vederea optimizării influenței factorilor cognitivi și motivaționali anterior identificați asupra alegerii carierei.

Eșantionul experimental a fost constituit din elevi de liceu, clasa a XI-a, selectați din cadrul a opt licee din județul Sălaj. Rațiunea alegerii acestui segment de populație se bazează pe studiile de specialitate în domeniul orientării pentru carieră, care menționează faptul că elevii claselor terminale (a XI-a și a XII-a) sunt mult mai motivați pentru a se implica în achiziția unui pachet de cunoștințe teoretice și procedurale referitoare la alegerea eficientă a unei cariere. Așadar, pentru realizarea investigației experimentale am selecționat, pe baza discuțiilor cu diriginții și consilierii școlari și a aplicării probelor administrate în pretest, un număr de opt clase experimentale și opt clase de control.

În selectarea conținuturilor specifice programului nostru de educație pentru carieră, am păstrat acele domenii de conținut care au fost în acord cu scopul nostru, din punct de vedere structural, al metodologiei utilizate și a formelor de organizare a activităților.

Pentru a reuși să îndeplinim cu succes obiectivele formulate la începutul demersului nostru investigativ am considerat necesar să selectăm cele mai relevante instrumente de cercetare în acest sens. Prin urmare, am recurs fie la traducerea și adaptarea unora (Inventarul gândurilor despre carieră), fie la elaborarea lor (Chestionarul luării deciziei de carieră; Interviuri semistructurate de grup; Fișa de evaluare a programului „Alege-ți cariera!”). Utilizarea Inventarului gândurilor despre carieră, instrument tradus și adaptat de noi, ne-a permis identificarea principalelor categorii de gânduri disfuncționale care acționează ca bariere în rezolvarea problemelor de carieră. După identificarea acestor obstacole, prin intermediul conținuturilor abordate în cadrul programului formativ s-a putut interveni asupra principalelor categorii de factori cognitivi care influențează calitatea și eficiența demersurilor specifice de educație pentru carieră. De asemenea, toate activitățile desfășurate au fost concepute astfel încât să favorizeze optimizarea acțiunii principalilor factori motivaționali asupra adolescenților în procesul alegerii carierei. Considerăm astfel, că metodologia variată utilizată în acest demers servește scopului propus inițial, acela de a realiza o intervenție formativă, utilă în primul rând elevilor aflați în pragul luării unei decizii de carieră.

De asemenea, din dorința de a obține o intervenție eficientă, cât mai complexă am cuprins în desfășurarea demersului experimental atât elevii – principalii beneficiari ai programului, cât și părinții, diriginții și consilierii școlari. Suntem de părere că într-un astfel de demers este oportun ca activitățile desfășurate curricular și extracurricular să fie congruente, iar actorii implicați în derularea acestora să fie pregătiți și înarmați cu aceleași intenții și mijloace.

Importanța și impactul cercetării efectuate sunt evidențiate în *capitolul al VI-lea, Analiza și interpretarea datelor cercetării experimentale*. Capitolul cuprinde analiza și interpretarea datelor obținute prin intermediul metodelor și instrumentelor de cercetare utilizate pentru a verifica eficiența intervenției experimentale, furnizând informații relevante referitoare la evoluția înregistrată de elevii grupului experimental, comparativ cu elevii grupului de control, atât în post-test cât și în re-test. Concluziile pe care le putem puncta ca urmare a evaluării nivelului de disfuncționalitate a gândurilor elevilor privind alegerea carierei și a importanței acordate acestui proces, prin intermediul Inventarului gândurilor despre carieră și a Chestionarului luării deciziei de carieră, subliniază și valorifică principalele aspecte identificate pe parcursul intervenției experimentale.

Diferențele între mediile globale ale grupului experimental și ale celui de control sunt semnificative, dovedindu-se astfel că nivelul disfuncționalității gândurilor referitoare la alegerea carierei este semnificativ mai scăzut, iar importanța acordată procesului de luare a

deciziei de carieră este mai crescută în cazul grupului experimental, comparativ cu nivelul grupului de control care s-a menținut aproximativ la același nivel cu cel identificat în pretest. Prin urmare, considerăm că factorul experimental, în cazul nostru programul formativ de educație pentru carieră, a influențat în mod semnificativ și pozitiv competențele elevilor privind alegerea carierei, prin prezența unui nivel al disfuncționalității gândirii mai redus față de grupul de control și prin manifestarea unui interes mai crescut al elevilor din grupul experimental vizavi de importanța acordată procesului decizional. Cu alte cuvinte, am reușit să optimizăm influența pe care principalele categorii de factori cognitivi și motivaționali o exercită asupra adolescentului aflat în situația de a-și alege o carieră.

La grupul de control, rezultatele obținute reflectă diferențe nesemnificative între rezultatele obținute în pretest și posttest, demonstrând că fără o intervenție sistematică și comprehensivă bazată pe activități și exerciții formative specifice fiecărui domeniu de competență, subiecții nu dezvoltă competențe relaționate cu alegerea carierei. Deși datele brute indică un oarecare progres al elevilor din grupul de control, aceștia evoluând pe parcursul intervalului de timp dintre pretest și posttest, progresele sunt reduse și nesemnificative statistic, evoluția acestora fiind considerată firească pentru această perioadă de dezvoltare a elevilor.

Analiza distribuției interne a scorurilor pe domenii a evidențiat progrese, din partea grupului experimental, pentru toate domeniile de conținut ale Inventarului gândurilor despre carieră. Progrese semnificative au fost înregistrate în cazul următoarelor domenii de conținut: Decizia de carieră, Explorarea traseelor educaționale și ocupaționale, Marketing personal. De asemenea, în cazul Chestionarului luării deciziei de carieră, grupul experimental a obținut rezultate mai bune în ceea ce privește importanța acordată implicării în activitățile specifice procesului decizional. Aceste rezultate ne confirmă calitatea conținuturilor prin intermediul cărora s-a vizat îmbunătățirea aspectului motivațional al elevilor. Considerăm că aceste rezultate sunt efectul bunei implicări a elevilor în sarcinile specifice fiecărui domeniu, a caracterului interactiv și practic al activităților desfășurate și a gradului redus de complexitate asociat cunoștințelor procedurale specifice acestor domenii. Mai mult, datele obținute sunt dovada faptului că aceste domenii de competență sunt mai ușor modelabile în cadrul unor activități didactice de tipul programelor educaționale de prevenție a indeciziei de carieră. În cazul Inventarului gândurilor despre carieră cele mai reduse progrese, dar semnificative statistic, au fost înregistrate pentru subscalele care corespund domeniilor de conținut referitoare la Autocunoaștere și Planul de carieră, aceste domenii de competență solicitând un nivel ridicat de abstractizare al cunoștințelor asociate și un nivel ridicat de complexitate al

activităților propuse. Nivelul certitudinii vocaționale a elevilor, evaluat prin intermediul Chestionarului luării deciziei de carieră, nu a suferit modificări semnificative ca urmare a implementării programului formativ, fapt care sugerează că pentru a modifica și influența gradul de hotărâre al elevilor privind cariera este nevoie, pe lângă activitățile desfășurate de noi și de alte activități specifice cum ar fi consilierea individuală a elevilor care întâmpină astfel de dificultăți. Considerăm, din această perspectivă, că facilitarea obținerii unor rezultate semnificative în cazul domeniilor pentru care nu s-au obținut progrese esențiale, trebuie susținută prin activități specifice de consiliere individuală, necesitând o abordare complexă a problematicii care nu este modelabilă prin intermediul unor activități didactice de grup.

Sintetizând aspectele constatate, putem surprinde diferențele semnificative obținute între grupul experimental și cel de control în majoritatea cazurilor supuse atenției, diferențe care subliniază **impactul pozitiv al intervenției noastre** asupra elevilor din grupul experimental. Un alt aspect foarte important de subliniat, este că elevii din ambele grupuri au înțeles importanța colaborării și împărtășirii cu ceilalți a ideilor și hotărârilor privind cariera, datele obținute confirmându-ne faptul că aceștia discută cu persoanele semnificative din viața lor aspectele care necesită luarea unor decizii importante.

Analiza datelor în funcție de profilul de studiu a evidențiat în cazul elevilor înscriși la profilul real și la profilul servicii un nivel mai scăzut al disfuncționalității în gândire raportat la alegerea unei cariere. Analiza statistică nu a indicat diferențe semnificative între elevii profilelor uman și tehnic, ceea ce subliniază efectul similar pe care factorul experimental l-a exercitat asupra elevilor înscriși la cele două profile de studiu. În cazul Chestionarului luării deciziei de carieră, rezultatele au evidențiat diferențe doar în ceea ce privește importanța acordată de către elevi alegerii carierei, diferențe care s-au remarcat doar între profilele uman-servicii și uman-tehnic, acestea fiind în favoarea elevilor înscriși la profilul uman din grupul experimental. Ca urmare a acestor rezultate, putem spune că elevii de la profilul uman au reușit să conștientizeze mai bine utilitatea implicării timpurii în activități specifice educației pentru carieră, fapt care a contribuit la acordarea unei mai mari importanțe alegerii carierei. Aceste rezultate ne confirmă optimizarea influenței factorilor motivaționali asupra elevilor înscriși la acest profil de studiu.

Analiza datelor obținute din perspectiva corelațiilor dintre variabilele cercetării ne evidențiază existența unei legături între subscalele celor două instrumente utilizate, fapt care subliniază suplimentar eficiența intervenției noastre. Cu alte cuvinte, chiar dacă tăria legăturilor între variabile nu este una foarte mare, ea rămâne totuși semnificativă și susține teoria noastră conform căreia un nivel scăzut al disfuncționalității gândirii elevilor referitoare

la alegerea carierei are tendința de a se asocia cu o mai bună implicare a acestora în activitățile specifice de luare a deciziei de carieră.

Interpretarea datelor provenite din analiza fișelor-sinteză completate de elevi la sfârșitul fiecărui domeniu tematic din cadrul programului, ne-a furnizat informații prețioase referitoare la domeniile evaluate de elevi ca fiind cele mai atractive și care le-au oferit acestora cele mai importante ocazii de asimilare a unor cunoștințe utile pentru optimizarea procesului decizional. Astfel, putem remarca performanțele ridicate pe care elevii le-au demonstrat în relație cu competențele de promovare personală, explorare a informațiilor despre carieră și statut decizional. Pe de altă parte, cele mai scăzute performanțe au fost obținute în cazul competențelor specifice de autocunoaștere și planificare a carierei, fapt explicabil având în vedere dificultatea procesării informațiilor legate de aceste domenii, varietatea acestora și timpul relativ scurt pe care elevii l-au avut pentru rezolvarea sarcinilor specifice acestor domenii.

Analiza datelor referitoare la eficiența programului formativ de educație pentru carieră, ne relevă impactul pozitiv al acestuia asupra beneficiarilor, dar și asupra cadrelor didactice implicate în derularea lui. Mai concret, majoritatea elevilor caracterizează activitățile desfășurate în proiect ca fiind interesante, utile și bogate informațional. Utilitatea, bogăția și modalitatea de prezentare a informațiilor prezentate elevilor în cadrul programului de educație pentru carieră au fost, așadar, principalii factori motivaționali, care au determinat în ultimă instanță, atingerea obiectivelor propuse de noi. Cele mai atractive module ale acestui program au fost, în opinia elevilor, modulul de autocunoaștere și modulul de luarea a deciziei de carieră. Procentele pentru celelalte module sunt destul de apropiate, neexistând diferențe semnificative de percepție a gradului de atractivitate între stabilirea planului de carieră, explorarea traseelor educaționale și profesionale și promovarea personală. Dacă realizăm o comparație între aceste rezultate și domeniile în care au fost înregistrate cele mai semnificative progrese, obținem o suprapunere exactă a domeniilor, ceea ce ne evidențiază structura echilibrată a conținutului activităților derulate. Caracterizările oferite de profesorii implicați în proiect susțin afirmațiile elevilor în ceea ce privește utilitatea și bogăția informațiilor transmise, subliniind caracterul eficient și mai ales inovator al metodologiei folosite.

Stabilitatea rezultatelor în timp și implicit eficiența programului de educație pentru carieră implementat la nivel liceal a fost confirmată și prin rezultatele obținute de către elevi în cadrul etapei retest.

Ultima parte a lucrării este dedicată prezentării **Concluziilor** și aprecierilor personale referitoare la constatările efectuate pe parcursul derulării cercetării. Finalul lucrării este rezervat listei bibliografice consultate și prezentării setului de anexe care conțin instrumentele utilizate de către noi în fiecare etapă a cercetării.

Caracterul activităților propuse a fost preponderent practic întrucât eficiența acestor activități a fost demonstrată și prin intermediul cercetărilor realizate în alte țări. În plus, a fost subliniată importanța pe care o au activitățile comasate în dezvoltarea dimensiunii cognitive și motivaționale a elevilor. Procedând astfel, am reușit să echilibrăm intervenția noastră în ceea ce privește relația dintre factorii cognitivi și factorii motivaționali cu impact în educația pentru carieră. Între cele două categorii de factori se stabilește o relație de interdependență, relație evidențiată de noi pe parcursul cercetării.

Așa după cum reiese din formularea ipotezei și a variabilelor cercetării, demersul experimental proiectat de noi a fost organizat pe două direcții principale de acțiune: pe de o parte, exersarea unor strategii procedurale eficiente specifice domeniilor de competență importante în luarea deciziei de carieră și în optimizarea gândurilor despre carieră, și pe de altă parte, creșterea gradului de hotărâre privind cariera dorită, a capacității de rezolvare a problemelor de carieră și intensificarea manifestării unei atitudini pozitive față de activitățile de educație pentru carieră și față de luarea unei decizii de carieră. Aceste două direcții de cercetare au fost urmărite simultan, ele caracterizându-se prin complementaritate.

Prin această cercetare am realizat o sistematizare a abordărilor contemporane în ceea ce privește educația pentru carieră, oferind un **tablou logic și coerent** asupra fundamentelor de natură teoretică, a principalelor teorii ale dezvoltării și managementului carierei, identificând și accentuând particularitățile promovării unei educații pentru carieră eficiente la nivel liceal.

De asemenea, ținând cont de aceste aspecte, am elaborat și propus pentru liceu un **model de bune practici în domeniul educației pentru carieră**. Acest model, a fost realizat sub forma unui program de intervenție a cărui scop a fost dezvoltarea competențelor specifice dimensiunii cognitive și a dimensiunii motivațional-afective a dezvoltării vocaționale, identificate ca fiind deficitare. Argumentele care pledează în favoarea necesității unui astfel de program au fost extrem de variate, în principal axându-se pe următoarele elemente nesatisfăcute în momentul de față de către societate și, în principal, de către școală:

- ✓ educația pentru carieră trebuie să fie prezentă pe tot parcursul traseului educațional;

- ✓ optimizarea procesului de alegerea a carierei presupune dezvoltarea în prealabil a două categorii de competențe: specifice dimensiunii cognitive a dezvoltării vocaționale și specifice dimensiunii motivațional-afective a dezvoltării vocaționale;
- ✓ nevoia de educație pentru carieră, de antrenare a elevilor în activități și sarcini care solicită optimizarea nivelului cunoștințelor procedurale și strategice relaționate cu alegerea carierei și asigurarea funcționalității acestora în soluționarea unor situații problematice apărute în legătură cu cariera, reprezintă o condiție esențială a creșterii gradului de inserție socio-profesională a elevilor din anii terminali ai liceului;
- ✓ oferirea unei perspective coerente asupra propriului traseu educațional sau profesional ajută elevul în procesul luării unei decizii de carieră.

Eficiența acestei categorii de activități poate fi dovedită, dacă pe parcursul derulării unor astfel de programe, domeniile de conținut abordate respectă tematica specifică categoriilor de factori cognitivi și motivaționali reprezentativi pentru dezvoltarea carierei la adolescenți. În demersul propus de noi, am încercat să echilibrăm balanța dintre cognitiv și motivațional prin implicarea elevilor în realizarea unor seturi de activități cu caracter practic și experimental selectate pe baza succesiunii logice a etapelor specifice procesului decizional, în vederea exersării unor strategii procedurale specifice fiecărui domeniu de competență. Pe tot parcursul desfășurării programului, am urmărit să inserăm în activitățile realizate, atât aspecte care vizează dezvoltarea competențelor și abilităților cognitive implicate în alegerea unei cariere (autocunoaștere, competențe de explorare informațională, de luare a deciziilor și rezolvare de probleme, de planificare și promovare personală), cât și aspecte de natură motivațională, prin care am vizat creșterea interesului manifestat de elevi față de implicarea în activitățile sugerate, a gradului de hotărâre privind traseul educațional sau profesional ulterior și a importanței acordate acestui gen de activități. Diversitatea și modalitatea de prezentare a tematicii abordate, metodologia variată și posibilitatea oferită elevilor de a se implica în activități extracurriculare, în vederea creșterii motivației pentru stabilirea unor scopuri în concordanță cu propriile caracteristici de personalitate, au fost doar câteva dintre strategiile de intervenție la nivelul factorilor motivaționali. Rezultatele obținute și entuziasmul declarat al elevilor la finalul programului formativ implementat de noi în școală, au fost principalele dovezi ale optimizării atitudinii față de acest gen de activități. Considerăm că prin intermediul conținuturilor propuse, am reușit să pozitivăm impactul factorilor motivaționali interni (performanțele academice, valorile personale, scopurile centrate pe performanță, scopurile de

dezvoltare personală și profesională), astfel încât, elevii să se implice încă de timpuriu în activități structurate de management al carierei. În cadrul tematicii abordate am prezentat modalitățile prin care elevii pot optimiza influența acestor factori asupra lor și cele mai eficiente strategii de management al carierei pe care le pot utiliza în viitor. Pentru a sublinia rolul factorilor motivaționali externi, am optat pentru prezentarea unor studii de caz relevante, care au evidențiat situații în care acțiunea acestora a fost favorabilă sau nu. Am reușit să evidențiem astfel cele mai eficiente strategii prin care adolescenții pot controla acțiunea acestor factori asupra lor. Principalele motive externe (factori motivaționali externi) delimitate de către subiecții cercetării noastre, care determină alegerea unei cariere au fost modelele de carieră (părinți, frați, prieteni, vedete, etc.); perspectiva financiară și statutul social oferit de locul de muncă vizat; oportunitățile existente la nivel educațional și al pieței forței de muncă în momentul luării deciziei de carieră.

Așadar, aspectul pragmatic al acestui demers constă în structurarea informațiilor relevante, specifice realizării eficiente a educației pentru carieră la nivel liceal, oferirea unui model de program eficient de intervenție în acest domeniu, elaborarea, traducerea și adaptarea unor instrumente de cercetare specifice acestui segment de vârstă. Privită în ansamblu, lucrarea vine în sprijinul practicienilor din domeniul consilierii școlare și a diriginților, oferind un cadru teoretic și mai ales practic foarte bine fundamentat științific.

În concluzie, cu ocazia acestei cercetări, am urmărit să oferim:

- ✓ O **abordare integrativă** a conceptului de educație pentru carieră și a conceptelor conexe acestuia;
- ✓ O **sinteză comprehensivă** a principalelor studii și teorii relevante în domeniul educației pentru carieră și a factorilor cognitivi și motivaționali care influențează alegerea carierei;
- ✓ O **perspectivă aplicativă**, de natură educațională, cu privire la demersurile formative educaționale eficiente în optimizarea dezvoltării managementului carierei;
- ✓ O **image comprehensivă** a nevoilor de formare și informare a elevilor și cadrelor didactice privind educația pentru carieră;
- ✓ Un **program de educație pentru carieră**, complex și coerent, conceput să răspundă nevoilor de orientare ale elevilor;
- ✓ Un **set de situații de învățare** care să solicite dezvoltarea și exersarea competențelor specifice implicate în procesul alegerii carierei prin implicarea

elevilor în activități care vizează achiziția unor cunoștințe declarative, procedurale și strategice;

- ✓ **Tehnici și instrumente**, variate și adecvate, de determinare obiectivă a progresului elevilor în ceea ce privește managementul propriei cariere.

Având în vedere numeroasele exemple de adolescenți care se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește alegerea carierei am considerat că o abordare din perspectiva factorilor cognitivi și motivaționali relevanți pentru alegerea unei cariere la vârsta adolescenței este absolut necesară. Importanța pe care identificarea și analiza modului în care factorii cognitivi și motivaționali acționează în alegerea carierei este cu atât mai mare cu cât, în literatura de specialitate românească, nu există foarte multe referiri la acest aspect, cei interesați de aceste tematici fiind nevoiți să parcurgă nenumărate referințe bibliografice, inaccesibile în limba română.

Sintetizând, demersul cercetării realizate de noi a urmărit să ofere un model de conceptualizare a unei intervenții educaționale eficiente și sistematice în sensul optimizării pregătirii elevilor de liceu în ceea ce privește alegerea unei cariere.